

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Preddiplomski studij Hrvatski jezik i književnost i Povijest

Sanja Cvetko

Rasprave o Katičićevoj Sintaksi

Završni rad

Mentor: prof. dr. sc. Sanda Ham

Osijek, 2011.

Sadržaj

1. Uvod.....	3
2. Hrvatske sintakse kroz povijest.....	4
3. Katičićeva Sintaksa u očima kritike.....	7
3.1. Rasprave između Marije Znike i Živojina Stanojčića.....	10
3.2. Ivo Pranjković o Katičićевой Sintaksi.....	13
3.3. Jasna Melvinger o Katičićевой Sintaksi.....	15
3.4. Istvan Nyomarkay o Katičićевой Sintaksi.....	16
3.5. Mislav Ježić o Katičićевой Sintaksi.....	17
4. Zaključak.....	19
Popis literature.....	20

1. Uvod

Tema su ovoga završnoga rada rasprave o Katičićevoj Sintaksi hrvatskoga književnog jezika. Sam rad podijeljen je u dva dijela. Prvi je dio kratki pregled hrvatskih sintaksa kao samostalnih knjiga kroz povijest, od Skladnje ilirskoga jezika Adolfa Vebera Tkalčevića do Katičićeve Sintakse (Ham, 2006.), te objašnjenje suodnosa Katičićeve Sintakse prema Priručnoj gramatici hrvatskoga književnog jezika. Drugi, glavni, dio rada odnosi se na same rasprave o Sintaksi. Naime, brojni hrvatski i srpski jezikoslovci pisali su kritike i prikaze o Sintaksi Radoslava Katičića te iznosili svoja slaganja ili neslaganja s njom, hvalili ili kudili i nekad jednako, a nekad potpuno različito tumačili. U radu ću prikazati nekoliko takvih različitih kritika i gledišta, a to su gledišta Marije Znike (1988.), Živojina Stanojčića (1988.), Ive Pranjkovića (1988.), Jasne Melvinger (1988.), Mislava Ježića (1988.), Istvana Nyomarkaya (1988.) i Stjepana Babića (1988.). Radom, prije svega, želim pokazati kako je Sintaksa izgledala u očima kritike, a kakvo značenje ima danas te pokazati njezinu sudbinu s obzirom na razdoblje u kojemu je nastala.

2. Hrvatske sintakse kroz povijest

„Sintaksa je dio gramatike koji proučava rečenično ustrojstvo. Predmet su mu pravila po kojima se riječi slažu u rečenice. Pri tome se pretpostavlja da su poznati glasovi, od kojih se riječi sastoje, oblici, u kojima se javljaju, i značenje, koje nose, pa se promatra samo to kako se one slažu u rečenice. Najmanja jedinica kojom sintaksa barata jest dakle riječ u kojem od svojih oblika, a najveća je rečenica. Sintaksa je gramatički termin preuzet iz grčkoga. Potječe od grčke riječi *syntaxis* koja znači slaganje, uređivanje. (...) U hrvatskom se pored tuđice sintaksa javljaju, osobito u starijim knjigama, i neke kovanice: *složnica* (Della Bella, 1728. i Stulić, 1806.), *rječoslaganje* (Volarić, 1852.), *stavkoslovlje* (Babukić, 1854.) te *skladnja* (Mažuranić, 1859.; Veber, 1859.; Šulek, 1860.; Pavlinović, 1871.)“ (Katičić, 2002.:21.)

Skladnja ilirskoga jezika, Adolfa Vebera Tkalčevića, prva je hrvatska sintaksa (objavljena 1859.) u jednoj zasebnoj knjizi pa je upravo zbog te činjenice često nazivana i prvom hrvatskom sintaksom. Skladnja se sastoji od tri dijela: *skladnje slaganja*, *skladnje djelovanja* i *skladnja poredanja*, a unutar tih dijelova sveobuhvatan je sintaktički opis kojega se ni suvremene gramatike ne bi postidjele, naravno, uzimajući u obzir vrijeme u kojem Skladnja nastaje, kao i njezinu školsku namjenu. *Skladnja slaganja* donosi definiciju skladnje, rečenice, subjekta, predikata, govori o sročnosti predikata i subjekta, pridjevnoj sročnosti. Definicije su semantičke, a ne gramatičke budući da su oslonjene na sebi suvremenu tradiciju. *Skladnja djelovanja* govori o sintaksi i semantici padeža, a vrlo važni su i mali rječnici rekcije uz svaki padež. Opširno su i vrlo precizno opisani prijedložni izrazi te upotreba zamjenica, dana su pravila o upotrebi određenog i neodređenog pridjeva, brojeva, a posebno je poglavlje posvećeno upotrebi glagolskih vremena i načina. Veber izlaganje o vrstama zavisno i nezavisno složenih rečenica svrstava u poglavlje o upotrebi veznika pa uz pojedine veznike opisuje i vrste rečenica što ga razlikuje od suvremenih gramatika. Takva razlika nije očita kod opisa pasiva gdje je neobično blizak suvremenoj jezikoslovnoj metodologiji, generativno-transformacijskoj sintaksi. *Skladnja poredanja* govori o redu riječi i rečeničnih dijelova, o redu rečenica u složenoj rečenici. (Ham, 2006.: 89. -92.)

Sljedeći je gramatičar, koji je nakon Adolfa Vebera Tkalčevića napisao sintaksu kao zasebnu knjigu Mirko Divković, jedan od najplodnijih hrvatskih gramatičara. Iako se njegova početnička djela smatraju lošim ostvarajima hrvatske gramatičke riječi, njegove su se gramatike u školama upotrebljavale pedesetak godina. Divkovićeva *Nauka o izreci za školu*

objavljena je 1980. godine u Zagrebu i druga je naša sintaksa objavljena kao samostalna knjiga. Ona je sintaksa rečenice i rečeničnih dijelova te sintaksu (i semantiku) glagolskih vremena. Riječ je, zapravo, o jednostavnoj sintaksi prilagođenoj školskoj upotrebi, a opet potpunoj sintaksi rečenice. Pišući sintaksu Divković se oslonio na Willomitzerovu i Kunzovu sintaksu, a za oprimjerenje su mu poslužili Karadžić, Daničić, Novaković, Milićević i Mažuranićev Smail-aga. Još jedna Divkovićeva zasebna sintaksa je *Sintaksa za školu* objelodanjena je 1881. godine u Zagrebu, a doživjela je tri izdanja, 1889., 1893. i 1896.. (Ham, 2006.: 136. -143.)

Gramatičari koji su stvarali u 20. stoljeću nisu uspjeli nadmašiti iznimno plodno razdoblje od ilirizma do kraja 19. stoljeća, ali njihova djela nisu manje važna za hrvatsku jezičnu povijest. Tijekom navedenog 20. stoljeća Hrvatska je bila u neravnopravnom položaju pa nije imala mogućnosti oduprijeti se jugoslavenskom unitarističkom i velikosrpskom utjecaju. Tek u kratkim razdobljima, u vrijeme Banovine Hrvatske, Nezavisne Države Hrvatske i suvremene Republike Hrvatske, hrvatski se jezik vraća u svoje okvire. Također, pobjeda hrvatskih vukovaca i potiskivanje zagrebačke filološke škole rezultirala je ujednačenim normativnim rješenjima, koja su načelno utemeljena na štokavštini novih oblika onako kako je to normirala Maretićeva gramatika. (Ham, 2006.: 163.)

Četvrta je zasebna sintaktička knjiga u povijesti hrvatskih gramatika *Sintaksa hrvatskoga književnoga jezika* Radoslava Katičića. Iako je zamišljena 1869. godine kao suautorsko djelo s Ljudevitom Jonkeom, završena je 1983., a prvi put otisnuta u Zagrebu 1986. godine kao autorsko djelo. Katičićeva je Sintaksa doživjela još dva izdanja, 1991. i 2002. godine, a u svakome od njih riječ je o opsežnoj knjizi sa šestotinjak stranica teksta oblikovanih u 1112 paragrafa. Iako je podnijela mnoštvo kritika, kao odveć nesuvremena, neprecizna i nedosljedna, Katičićeva je Sintaksa svakako naša najbolja sintaksa i uz nju nema druge, cjelovitije ni suvremenije sintakse. Autorov je cilj, kako i sam kaže, bio onodobnu suvremenu jezikoslovnu metodologiju prilagoditi sustavu hrvatskoga jezika i učiniti opis više razumljivim. (Ham, 2006.: 233. -234.) „Ja sam se do tada (a misli se na sedamdesete godine 20.st.) već bavio primjenom najsuvremenijih jezikoslovnih teorija na opis sintaktičkih pojava u hrvatskome književnom jeziku i nastojao sam razraditi pristup koji bi uza svu apstraktnu preciznost ostao razumljiv i upotrebljiv širim krugovima obrazovanih čitatelja.“¹ „Katičićeva nas sintaksa uvodi snagom gramatike, jezikoslovnoga opisno-normativnoga priručnika u semantiku, teoriju obavijesti, rečenice i diskursa, rečeničnih preoblika i preobličanih

---

¹ Navod prema Ham, 2006.: 233.

rečenica... Tako smo se upoznali s pojmom subjekta kao formalne kategorije budući da je semantika čvrsto razgraničena od sintakse; pojmom atributa, apozicije i predikatnog proširka kao učinaka preoblika; infinitivizacijom, nominalizacijom; gotovom i negotovom upotrebom glagolskih vremena... Mnogo novoga i mnogo staroga novim očima gledano, pa opet izgleda kao posve novo. U svakom slučaju, dobili smo tada uspješan model opisa kojim se možemo uhvatiti u koštac sa živim tkivom hrvatskoga jezika.“ (Ham, 2006.: 234.)

Sintaksa hrvatskoga književnog jezika, po samom nazivu možemo primijetiti, ima poveznica sa Priručnom gramatikom hrvatskoga književnog jezika. Naime, Priručna je gramatika Institutova gramatika koju danas poznajemo po nazivu Hrvatska gramatika (3., 4., 5. i 6. izdanje), a izdana je 1979. godine u suradnji znanstvenika s tadašnjeg Zavoda za jezik Instituta za filologiju i folkloristiku, Eugenije Barić, Mije Lončarića, Dragice Malić, Slavka Pavešića, Mirka Petija, Vesne Zečević i Marije Znike. Bila je to prva gramatika koja je u vrijeme Jugoslavije s jednočlanim hrvatskim imenom opstala, jer iako je označivana kao nacionalistička i zbog toga zabranjena za školsku upotrebu, Školska ju je knjiga tiskala kao stručnu knjigu pa je Gramatika ipak izašla. Unatoč brojnim osudama Gramatika nije sadržavala nacionalističke elemente, osim hrvatskoga naslova, budući da čak ni dio o povijesti hrvatskoga književnog jezika u nju nije uvršten. Naime, navedeni povijesni dio u Gramatiku je uvršten tek u 3. izdanju, 1995. godine, a u četvrtom je izdanju, 1997. godine, Gramatika bila upotpunjena opširnijim pregledom sintakse i semantike oblika, ponajprije padežnih i glagolskih. Danas nakon 32 godine postojanja Gramatika je doživjela 6 izdanja te pomogla brojnim naraštajima pri učenju hrvatskoga jezika. (Ham, 2006.: 225. -231.)

Još jedna poveznica između Priručne gramatike i Sintakse vidljiva je u uvodnom dijelu Priručne gramatike gdje autori zahvaljuju Radoslavu Katičiću zbog sudjelovanja u nastajanju iste i govore: „Zahvaljujemo dru Radoslavu Katičiću pri izradi poglavlja o sintaksi. Autori Sintakse duguju dru Katičiću i posebnu zahvalnost zbog dopuštenja da se mogu slobodno služiti njegovim rukopisom prvoga dijela sintakse za veliku gramatiku hrvatskoga književnog jezika i preuzimati odande terminologiju, formulacije i rješenja.“ (Barić, Lončarić, Malić, 1979.)

3. Katičićeva Sintaksa u očima kritike

Sintaksa je izrađena u okviru projekta „Gramatika hrvatskoga književnog jezika“ što je zasnovan i ostvarivao se u Zavodu za jezik Instituta za filologiju i folkloristiku u Zagrebu. Po nastanku ideje o *velikoj gramatici* Radoslav se Katičić, na poticaj Ljudevita Jonkea, prihvatio pisanja rukopisa sintakse hrvatskoga književnog jezika. Iako je prvotna ideja pisanja sintakse bilo suautorstvo s Ljudevitom Jonkeom, slijedom događaja, Sintaksa je nastala kao autorsko djelo Radoslava Katičića. U predgovoru Sintakse, uz zahvale voditeljima projekta i drugim autorima te samom Institutu autor se zahvaljuje i recezentu Stjepanu Babiću koji je „požrtvovno čitao rukopis i iznosio sve primjedbe na koje se makar i najmanje osjeti ponukan“ te „dao mnogo poticaja za dotjerivanje i daljnje razvijanje misli“ (Katičić, 2002.: 10.). Sintaksa hrvatskoga književnoga jezika - Nacrt za gramatiku Radoslava Katičića objavljena je u suradnji JAZU i Globusa 1986. godine u Zagrebu. Ona je svakako, treba priznati, najbolja i najcjelovitija sintaktička knjiga prilagođena sustavu hrvatskoga jezika, što, između ostalog, dokazuje i pripisan joj naziv, velika znanstvena gramatika. Po izlasku Sintaksa je doživjela četiri kritike, Živojina Stanojčića, Milke Ivić, Milorada Radovanovića i Milice Bujas. Sve četiri kritike na Sintaksu su gledale s osudom tvrdeći da je potpuni promašaj te osuđujući autora što je u takvom razdoblju, u vrijeme nesamostalnog hrvatskog jezika, napisao upravo sintaksu hrvatskoga književnoga jezika. Da su njihove tvrdnje većinom neutemeljene i samo odraz političkih zbivanja bit će vidljivo u daljnjem izlaganju gdje argumenti Marije Znike iz osvrta *Aktuelna pitanja srpsko hrvatskoga jezika – Jedna promašena recenzija* (1988.) i Mislava Ježića iz osvrta *Jezični sustav i kulturni kontekst u Sintaksi Radoslava Katičića* (1988.) pobijaju gotovo sve negativne tvrdnje iznesene u kritikama. Osvrte na Sintaksu prof. Katičića, u izdanju časopisa *Jezik*, napisali su i Ivo Pranjković, Jasna Melvinger, Istvan Nyomarkay te Stjepan Babić.

Radoslavu Katičiću, prije svega, treba odati priznanje jer prihvatiti se pisanja sintakse nekog jezika za jednoga autora nije nimalo lak ni jednostavan posao, a on ga je odradio i više nego stručno, napravivši u vrlo kratkom roku djelo koje gotovo u cijelosti opisuje i objašnjava cjelokupnu sintaksu hrvatskoga književnoga jezika. Neki od kritičara vrlo su ponosno izricali zahvalnost tom priznatom sintaktičaru i isticali mnoštvo pozitivnih strana, tada nove, sintakse. Tako Mislav Ježić o Sintaksi progovara: „Prve su osobine Sintakse Radoslava Katičića, koje se lako uočavaju, sažetost gramatičkoga izričaja, a razmjerno obilje primjera iz reprezentativnoga korpusa. Navode se primjeri uglavnom iz lijepe hrvatske književnosti, a

nešto i iz stručnih stilova i javnih glasila.“ (Ježić, 1988.: 19.) Nadalje: „Jezična je građa u Katičićevu djelu obrađena jezikoslovno mnogostrano promišljenim deduktivnim sustavom sintakse. On počinje općim odredbama diskurza i rečenice kao predmeta sintakse, te osnovnih teorijskih pojmova obavijesti, preoblake i povezivanja rečenica. Zatim se objašnjavaju tri samostalne raščlambe ustrojstva rečenice koje se obično u većoj ili manjoj mjeri u opisima znadu brkati: obavijesno, sadržajno i gramatičko (sintaktičko) ustrojstvo rečenice. Pošto se razjasnilo da sintaksa pojedinog jezika obrađuje gramatičko ustrojstvo rečenice u njemu, opisuje se redom: ishodišno gramatičko ustrojstvo rečenice, preoblake toga gramatičkoga ustrojstva, i to preoblake bez sklapanja rečenica, sa sklapanjem te sa sklapanjem pri kojemu dolazi do preoblake uklopljene rečenice u nerečenicu. Na kraju se obrađuje red riječi koji je uvjetovan međuodnosom gramatičkoga, sadržajnoga i obavijesnoga ustrojstva rečenice. Time se sintaksa na kraju pregleda opet otvara vidicima drugih raščlamba rečenice, s kojima je stavljena u sustavni odnos na početku“ (Ježić, 1988.: 24.) Svoj pozitivan stav o Katičićevoj Sintaksi iznosi i Istvan Nyomarkay u prikazu *Jedna nova, funkcionalna sintaksa* (1988.) gdje kaže: „Struktura djela je pregledna, jasna. Sintaksa će služiti kao neophodan priručnik ne samo lingvistima, već i profesorima osnovnih i srednjih škola kao i studentima visokih škola i fakulteta. (...) U većem dijelu primjera ogleda se svježiji, današnji jezik. Ima, međutim, izvjestan broj potvrda iz starijega književnog jezika, od pisaca 18. i 19. stoljeća i iz narodne književnosti. U tome, možda, moramo vidjeti određen znanstveni cilj: prikazivanje razvoja pojedinih gramatičkih pojava, dokumentiranje kontinuiteta književnog jezika i neizrečenu namjeru da se probiju nove staze i u povijesnoj sintaksi.“ (Nyomarkay, 1988.: 49.)

Ostali su kritičari (Živojin Stanojčić, Milka Ivić, Milorad Radovanović, Milica Bajus, Ivo Pranjković, Jasna Melvinger) samo napomenuli pozitivne strane Katičićeve Sintakse, iako s velikom zadržkom, iznoseći pri tome mnogo više činjenica zbog kojih je ona, po njima, nepravilna i nevaljana. Jedan od prvih prigovora u gotovo svim kritikama je prigovor zbog naziva *hrvatski književni jezik*, budući da je Hrvatska tada bila u sastavu Jugoslavije, a službeni je jezik bio hrvatskosrpski odnosno srpskohrvatski. Međutim, većina kritičara zaboravila je na jezičnu povijest te činjenicu da su se hrvatski i srpski jezik zbližili tek razdobljem koje započinje hrvatskim vukovcima, koji je srpskomu dao istu govornu osnovicu koju je boljim svojim dijelom zastupala i hrvatska pučka prosvjetiteljska književnost, kako kaže Mislav Ježić. On tomu u prilog dodaje: „Prije toga razdoblja, književni jezik u Srba bio je prvo staroslovenski u srpskoj redakciji, zatim staroslovenski ruske redakcije, a onda slavenosrpski kao projekt srpskoga standardnoga jezika na temelju govora obrazovanoga građanstva. Ali u Hrvata je narodni jezik prodrio u pisanu književnost već u srednjem vijeku, u

dubrovačkoj književnosti stekao štokavsku osnovicu, proširio je i osnažio u prostoru od Dalmacije, preko Hercegovine i Bosne, do Slavonije, a u XVIII. Stoljeću u djelima štokavskih prosvjetiteljskih pisaca, osobito Andrije Kačića Miošića i Matije Antuna Reljkovića, dosegao otprilike istu blizinu suvremenome književnom jeziku kao i usmena književnost koju je u svoje zbirke sakupio Karadžić u XIX. stoljeću.“ (Ježić, 1988.: 22.)

Sporno je u Sintaksi, kako govore kritičari, i mnoštvo primjera iz hrvatske književnosti 18. i 19. stoljeća, ali autor u uvodnim napomenama jasno ističe: „U svakom poglavlju navedeno je onoliko primjera koliko ih se našlo na raspoloživoj građi. Tek kad ime ne bi bilo iole razumne mjere, učinjen je izbor. Inače im nisam nastojao ograničiti broj, jedino zato da bi se u njima ogledala izražajna cjelina hrvatske književnosti i kontinuitet njezina novoštokavskoga standarda (...) Uključivanjem temeljnoga materijala koji svjedoči o počecima novoštokavskoga standarda dobila je ova Sintaksa historijsku dimenziju koja joj je potrebna da bi se u njoj zrcalila stilistička punina života književnog izražaja. Time ona ne postaje historijska sintaksa jer su tipovi i vrijednosti starinskoga sintaktičkog izraza koji se donose u njezinim primjerima i danas živa izražajna mogućnost hrvatskoga književnog jezika.“. (Katičić, 2002.: 12. -13.) Iz autorovih riječi lako je primijetiti razloge uzimanja primjera iz 18. i 19. stoljeća te korištenje naziva hrvatski jezik, što ponovno upućuje na činjenicu da je hrvatski jezik znatno stariji i ima dužu jezičnu povijest od srpskoga jezika.

3.1. Rasprave između Marije Znike i Živojina Stanojčića

Živojin Stanojčić svoje prigovore bazira na neslaganju s Katičićevim tumačenjem oznake subjekta u rečenicama tipa *Ženim se., Žao mu je brata.* i sa njegovim tumačenjima nekih mogućnosti preoblike rečenica tvrdeći da je riječ o tumačenju konkretne jezične građe koju Katičić, upravo kao interpretator izabranog modela, pa i metode, ne tumači prikladno toj građi. Nadalje, on zamjera izboru metoda i modela opisa pa navodi i da Katičić nije uspio predstaviti činjenice jasno i uspješno kao tradicionalne sintakse, tj. kao tumači drugačijih modela, „M. Znika (...) kao i sam Katičić svome predmetu pristupa i kombinujući modele, pa i metode“ (Stanojčić, 1988.: 1078.) Katičićevo je kombiniranje modela i metoda po Živojinu Stanojčiću vidljivo u njegovom načelno strogom lučenju semantike od sintakse i uvođenja gramatičkog i sadržajnog rečeničnog ustrojstva znači bacanje semantike kroz prozor i njezino vraćanje u Sintaksu kad autor ne zna kako bi neku pojavu opisao. (Stanojčić, 1988.: 1077. - 1078.)

Marija Znika u članku *Aktuelna pitanja srpsko hrvatskog jezika - Jedna promašena recenzija* opovrgava većinu navoda Živojina Stanojčića pa tako i do sada navedene. Ona tumači da se bit modela kojim se Katičić služi temelji na razlikovanju dubinske i površinske strukture rečenice. Pri tome se sintaktički odnos u površinskom ustrojstvu uzima kao objekt opisa. Broj rečenica u površinskom je ustrojstvu neograničen. Dakle, u površinskoj strukturi mora postojati velika raznolikost rečenica, što može pretpostaviti da u njoj postoje neki isti invarijantni odnosi, a oni čine dubinsko ustrojstvo rečenice. „Temeljni elementi dubinskoga ustrojstva (subjekt, predikat, objekt, priložna oznaka) omogućuju da se raznolika raznolikost rečenica površinske strukture svede na istoliku raznolikost rečenica dubinske strukture.“ (Znika, 1988.: 884.) Znika, također, kaže da Katičić za razliku od Noama Chomskoga ne slijedi maksimalnu formalizaciju derivacijske i transformacijske proizvodnje već on odmah pokazuje rezultat proizvodnje i drugih preoblika koja se na tom mjestu ne opisuju tj. ishodišne rečenice. Ona tvrdi da: „Katičić time postiže bolju preglednost i upotrebljivost Sintakse“ (Znika, 1988.: 884.) Ishodišne su rečenice polazište za preoblike i ostale transformacije. O pravilno određenim ishodišnim rečenicama ovisi uspješnost opisa rečenica transformacijskom tehnikom. Njih treba shvatiti na razini dubinske strukture kao konstrukte koji služe za opis rečenične površinske strukture. Bez ishodišnih se rečenica kao ni bez preoblika ne može, a njihova je upotreba posljedica dosljedne primjene odabranog modela. Ishodišne se rečenice razlikuju od preoblikovanih samo po onome što se preoblikuje.

Iako je Stanojčić osudio Katičićevo služenje modelom generativne transformacijske lingvistike, Znika ponovno staje u njegovu obranu i govori kako je on toliko dobro usavršio generativni transformacijski model, stvoren za opis engleskoga jezika, i toliko adaptirao da se njime mogu opisivati sintaktički odnosi u jednom slavenskom jeziku koji je strukturno znatno drugačiji od engleskoga.

Neslaganju Živojina Stanojčića s Katičićevim tumačenjem oznake subjekta u rečenicama tipa *Ženim se.*, *Žao mu je brata.* i njegovom tumačenju nekih mogućnosti preoblike rečenica Marija Znika proturječi zalažući se za Katičićev stav. U rečenici *Ženim se.* gramatički je subjekt skriven, stoga ga ne treba dodatno isticati, a jasno je vidljiv po obliku *ženim*. Katičićevo strogo lučenje semantike od sintakse i uvođenje gramatičkog i sadržajnog ustrojstva, nije, kakao tvrdi Stanojčić, bacanje semantike kroz prozor i ponovno vraćanje u Sintaksu kada ne zna kako bi neki sintaktički pojam opisao već pokušaj da se dva entiteta zasebno opišu da bi se vidjelo kolika je moguća njihova samostalnost, a kolika međusobna zavisnost, tumači Znika. Radoslav Katičić u svoju Sintaksu ne uvodi logički odnosno psihološki subjekt, kojega bi po Stanojčiću trebalo biti, jer bi tada to bilo uvođenje elemenata semantike u sintaktički opis čime bi se narušila konzistentnost sintaktičkog opisa stoga je Katičić takve subjekte uvrstio u objekte (*Žao mu je brata. Učitelju je bilo žao djece*).

Kao bitnu napomenu Marija Znika navodi da se Katičić s pravom drži svoje sintaktičke tradicije i njezina formalističkog pristupa u odredbi apozicije u jednom formaliziranom modelu. U Katičićevoj je sintaktičkoj odredbi apozicije njezina semantika u drugome planu, a načelno i relevantna za odredbu apozicije kao sintaktičke kategorije što je posljedica striktnog lučenja semantičke i sintaktičke razine.

Stanojčić, nadalje, zamjera što Katičić atribut i apoziciju obrađuje u dijelu Sklapanje više rečenica u jednu, ali Znika na to odgovara da je on ostao vjeran svom sintaktičkom učenju preoblikovanja pa je atribut i apoziciju i trebao obraditi tako gdje ih je i obradio, a ne u jednostavnoj rečenici.

Sljedeći pojmovi i njihova tumačenja oko kojih se Živojin Stanojčić i Marija Znika ne slažu su pojmovi gotova sadašnjost i sadašnja gotovost. Naime, Stanojčić tvrdi da je Katičić u sintaksu uveo pojam gotova sadašnjost za opis kategorije vremena. Također, iznosi da je miješanje gotove sadašnjosti sa sadašnjom gotovošću Katičića navelo da navedeni novi pojam digne na razinu jedne vrste prezenta, kakav je kvalitativni prezent, a takav čin je, po njemu, neopravdan jer gotove sadašnjosti nema i ne može biti budući da se ne zna gdje je kraj apsolutne sadašnjosti. Stanojčić ispravno smatra samo pojam koji August Musić koristi u svojim radovima, ato je sadašnja gotovost radnje i sadašnje stanje subjekta iza izvršene

perfektivne radnje. Marija Znika to tumači na sljedeći način. Raznolikost glagolskih oblika veća je od raznolikosti gramatičkih oznaka kategorije vremena što znači da ne postoji uzajamno jednoznačan odnos između glagolskih paradigmi i gramatičkih oznaka kategorije vremena. To znači da posebno treba određivati koji vremenski oblik glagola izriče koju vremensku oznaku i da ta odredba ne mora biti u oba smjera jednoznačna, već da se glagolski oblici raspoređuju po gramatičkim oznakama kategorije vremena. Budući da Stanojčić uvodi kategoriju gotovosti u kategoriju vremena ona usložnjava odnose između gramatičkih oznaka kategorije vremena i glagolskih oblika kojima se te gramatičke oznake izriču. Radoslav Katičić o gotovoj sadašnjosti kao o posebnoj vrsti glagolskih oblika ne govori već kaže: „Gotova sadašnjost, apsolutna i relativna, izriče se perfektom. (Katičić, 2002.: 58.) Perfekt što izriče gotovu sadašnjost, apsolutnu ili relativnu, može se poznati po tome što ga nije moguće zamijeniti aoristom, ako je od svršenog glagola, niti imperfektom, ako je od nesvršenoga, a da se pri tome ne promijeni značenje rečenice.“ (Katičić, 2002.: 60.) Znika govori i kako je Stanojčić pobrkao pojmove gotova sadašnjost (stanje nastalo kao posljedica neke radnje, kad je to stanje naglašenije od same radnje i kad se ono vezuje uz koji zadani čas) i sadašnja gotovost/subjektova (subjektova pripravnost da se neka glagolska radnja vrši, a hoće li se ta glagolska radnja vršiti ostaje nesigurno). Katičić jasno kaže: „Gotova je sadašnjost također vezana za koji zadani čas, ali nije samom radnjom, zbivanjem ili stanjem vezana za nj, nego posljedicama što su odatle nastale i traju, pa njima pri izricanju gotove sadašnjosti pripada veća važnost nego što pripada radnji, zbivanju ili stanju koji su sadržaj glagolu“ (Katičić, 2002.: 54.) „Gotova sadašnjost vezuje se pretežno uz svršeni vid jer za stanje što je nastalo od vršenja glagolske radnje njezino protezanje u vremenu obično nije nikako važno. pr. *Odjedanput kiša je ispraznila sobu.*“ (Katičić, 2002.: 59.) Za izricanje sadašnje gotovosti po Katičiću služi futur I.: „Dok prezent i prošla vremena izriču izravno sadašnju ili prošlu radnju, bila ona apsolutna ili relativna, dotle futur I. ne izriče buduću radnju izravno, nego kazuje o njezinu očekivanju u sadašnjosti. To se pak očekivanje izriče kao pripravnost, zbiljska ili zamišljena, da se radnja vrši ili izvrši.“ (Katičić, 2002.: 70.) Nadalje, Znika tumači da sadašnju gotovost (nečiju) za vršenje radnje nalazimo u eventualnim pogodbenim rečenicama jer kako kaže Katičić: „Bitno je drukčija pogodba kada se kao uvjet ne postavlja vršenje nekoga predikatnoga sadržaja, nego očekivanje da e ono vrši ili izvrši. Takvo očekivanje proizlazi pak ili iz nečije namjere i pripravnosti da nešto učini ili iz objektivne vjerojatnosti da neki događaj nastupi (...) takva se pogodba može zvati eventualna, tj. takva koja se odnosi na ishod kakva događaja (eventus). No kako je u takvim rečenicama uvjet zapravo zbiljsko očekivanje u pravoj sadašnjosti, takva je pogodba ipak realna, pa su te pogodbene rečenice

osobita podvrsta realnih.“ (Katičić, 2002.: 291. -292.) Stoga je jasno vidljivo da „sadašnje gotovosti subjektive u opisu gotove sadašnjosti radnje“, kako kaže Stanojčić, nema niti je moglo biti, navodi Znika.

Živojin Stanojčić zamjerku nalazi i u stilu u sintaksi navodeći da je nejasan na što Znika reagira: „Znanstveno utemeljena gramatika nije literarno djelo ni esej, u njoj nema ni mjesta ni potrebe za stilskim varijacijama i formulacijama, u njoj se isto uvijek naziva istim da bi se prepoznalo kao isto i sumjerljivo.“ (Znika, 1988.: 892.)

Nadalje, jedna od valjanih Stanojčićevih opaski je ona gdje tvrdi da je pogrešno Katičićevo shvaćanje mogućnosti da se preoblikama ishodišnih rečenica dobije prvo *Dobio sam čašu koja je mlijeka* i zatim *Dobio sam čašu mlijeka*, pri čemu je predikat *Čaša je mlijeka*, iako u hrvatskom književnom jeziku vrlo neobičan – ipak u tome jeziku, po Katičiću, moguć i predstavlja „temeljni sintaktički lik“. (Stanojčić, 1988.: 1078. -1079.) Neka Stanojčićeva rješenja odraz su stajališta tradicionalne gramatike pa stoga i ne čudi mnoštvo zamjerki na jednu sintaksu koja je pisana modelom generativne transformacijske gramatike.

3.2. Ivo Pranjković o Katičićevoj sintaksi

Ivo Pranjković napisao je osvrt *Nešto napomena o Sintaksi prof. Katičića* u kojemu u dvanaest točaka iznosi svoje napomene i prigovore. Na samom početku osvrta Pranjković kao pozitivnu činjenicu ističe pisanje i izdavanje *Sintakse*, međutim, nakon „podrobnijeg iščitavanja“ Pranjković u njoj pronalazi mnoštvo neispravnosti koje bi rado promijenio.

Pranjković je prije svega uputio zamjerke na model kojim je *Sintaksa* pisana tvrdeći da je ona spoj jednog vrlo slobodno shvaćenog pristupa transformacionalizma i tradicionalnoga pristupa sintaksi, najbližega onome kakav je u hrvatskoj gramatičkoj tradiciji predstavljen u radovima Augusta Musića. On transformacionalističko gledište smatra manje uspješnim zbog, po njemu, predosljednog konstruiranja ishodišnih rečenica koje često suviše opterećuju tekst, a malo ili nimalo doprinose opisu pojavnosti. On Musićevskim kod Katičića smatra odsutnost teorijske razrade, pa i eksplicirane koncepcije te navodi primjer gdje Katičić sintaksu određuje kao samo kao dio gramatike koji proučava rečenično ustrojstvo. Kaže da je od sintaktičkih jedinica nešto više rečeno samo o rečenici, dok o drugim jedinicama sintakse ne govori uglavnom ništa.

Osim toga, Pranjković primjedbu upućuje i činjenici da se ne razgraničuju koordinacija i subordinacija, a asindetsko se povezivanje rečenica ne razgraničuje na zadovoljavajući način, iako Katičić govori: „Nezavisno složena rečenica s veznicima zove se sendetska, a kada je bez veznika, zove se asindetska. Ti termini dolaze od grčkih riječi *syndeton* - povezano i *asyndeton* - nepovezano“ (Katičić, 2002.: 169.).

Ivo Pranjković razlikovanje obavijesnog, sadržajnog i gramatičkog ustrojstva smatra dobrodošlom novinom, međutim, ipak kritizira način na koji je to razlikovanje provedeno. On zamjera što kod obavijesnog ustrojstva nisu u dovoljnoj mjeri uzeti u obzir raznoliki načini aktualizacije (redom riječi, logičkim akcentom) te što je analiza provedena pod pretpostavkom da je tema jednaka subjektu, a što se tiče sadržajnog ustrojstva navodi da ponuđena analiza nije utemeljena na dovoljno jasnim i obrazloženim kriterijima.

Jedna od glavnih zamjerki Ive Pranjkovića je što se Katičić „ne samo premalo služi dostignućima u opisu sintakse slavenskih jezika (...), nego i nekim manje-više neospornim dostignućima u domaćoj (jugoslavenskoj) serbokroatistici.“ (Pranjković, 1988.: 5.) poput radova I. Grickat, J. Silića, Lj. Popovića, M. Ivić i drugih, iz čega je jasno vidljivo da Pranjković upućuje na opise srpskoga jezika.

Pranjkovićeve zamjerke upućene su i opisu složenih rečenica. Naime, kao pozitivnu činjenicu ističe Katičićovo opisivanje rečenica tako što uvodi još jednu semantički „praznu“ rečenicu demonstrativnoga tipa jer time zapravo uvodi razliku između raščlanjenih i neraščlanjenih rečenica. Međutim, Katičić sve zavisnosložene rečenice opisuje uz pomoć ispražnjenih elemenata, uglavnom demonstrativa pa je Pranjkoviću sporan termin *dometanje zavisnih rečenica* (već i zato što predstavlja svojevrsno „polurješenje“), a slično govori i za razmišljanje prema kojemu su rečenice razmatranoga tipa (tj. „zavisne rečenice odvojene zarezom“) i zavisne i nezavisne. Iako Katičić navodi da su zavisne zato što im je položaj u ustrojstvu složene rečenice kao u zavisnih rečenica, a nezavisne po tome što im je odnos prema drugim njezinim dijelovima kao u nezavisnih, Pranjković kaže da treba priznati da zarez (kao oznaka za raščlanjenje) predstavlja izraz svojevrsne „semantičke kompresije“ te da strukture toga tipa imaju zbog toga specifičan status.

Nadalje, svoje prigovore temelji na podjeli složenih rečenica gdje se sve rečenice bez veznika svrstavaju u rečenični niz i smatraju nezavisnosloženima jer ništa nije rečeno „o tome kako tzv. zatvorene strukture mogu činiti rečenični niz, a ni o sasvim evidentnim (i strukturnim i funkcionalnim i semantičkim) razlikama između struktura tipa *Dan je malen, žetva je velika* i struktura tipa *Ne možeš reći: to je planinsko selo.*“ (Pranjković, 1988.: 7.)

Osim pet vrsta nezavisnosloženih rečenica Katičić uvodi i objasnidbene rečenice s vezničkim prilozima *jer*, *ta* i *bo*, ali Pranjković se s tim ne slaže te navodi da *jer* i *bo* funkcioniraju u danim primjerima kao vezna sredstva u odnosu na prethodnu rečenicu u tekstu (koja se ne navodi), a nikako kao „veznički prilozi“ koji bi povezivali dvije nesložne rečenice u jednu nezavisnosloženu.

Bitna je još jedna činjenica koja je prema Pranjkoviću neispravna, a to je „zbrka koja vlada s obzirom na uporabu termina veznik, prilog, veznički prilog, riječca i sl.“ (Pranjković, 1988.: 7.) Za elemente koji se tradicionalno nazivaju veznicima (koordinirani veznici) pretpostavlja se da su veznici dok ih ne zahvati preoblika sklapanja. „Tako je u rečenici *Na taj se brijeg oni popnu, i zaustave se zadržavaju i prilog*, a u rečenici *Iziđu iz auta i promeškolje noge veznik*.“ Takav je postupak, po njemu, vrlo teško opravdati jer mu se ispravnijim čini sasvim obrnuto rezoniranje: „vezni elementi na razini teksta nisu bitno drugačiji nego na razini tzv. nezavisnosloženih rečenica (jednim su dijelom i zajednički), a to ide u prilog onim pristupima prema kojima i samo koordinaciju treba promatrati na razini teksta.“ (Pranjković, 1988.: 8.)

3.3. Jasna Melvinger o Katičićevoj Sintaksi

Jasna Melvinger u svom kratkom osvrtu *Suvremena lingvistika u Sintaksi Radoslava Katičića*, kao i Ivo Pranjković, napominje da poglavlje o obavijesnom ustrojstvu rečenice ne sadrži odjeljak o redu riječi što, po njezinom mišljenju, nikako ne pridonosi kompozicijskoj i sadržajnoj cjelovitosti Sintakse.

Što se tiče preoblika Jasna Melvinger smatra da navedeni naziv nije „najsretnije odabran“ jer se u Sintaksi pojavljuje u dva značenja, kada se želi označiti samo pravilo i kada se želi označiti učinak djelovanja toga pravila pa je za razumijevanje o kojem je značenju riječ potreban kontekst, tvrdi. Međutim, o preoblikama Katičić vrlo jasno i detaljno progovara. Naime, on prvo obrađuje preobliske rečenica bez sklapanja u složenu rečenicu, a takvim preoblikama, prije svega, pripadaju nijekanje pitanje i usklik zatim poticaj te preobliske koje mijenjaju samo konstrukciju rečenice, pasiv i obezličjenje. Sljedeće preobliske su preobliske sklapanja više rečenica bez preobliske njihova rečeničnog ustrojstva u jednu složenu rečenicu, a razabiru se kao tri stupnja sklapanja. „U prvom stupnju ukidaju se među ishodišnim rečenicama rečenične granice, ali ostaju i dalje kao granice unutar rečenice. Svaka ishodišna rečenica čuva svoje ustrojstvo nepromijenjenim. U drugom stupnju dokida se svaka granica

među ishodišnim rečenicama i jedna od njih dobiva mjesto u ustrojstvu druge. Ipak i dalje svaka čuva svoje ustrojstvo nepromijenjenim. U trećem stupnju ne dokida se samo granica među ishodišnim rečenicama i jedna dobiva mjesto u ustrojstvu druge, nego se tako uklopljenoj rečenici preoblikuje i ustrojstvo i nije više jednako ustrojstvu kakvo inače imaju rečenice.“ (Katičić, 2002.: 164.) Treći dio preoblika gramatičkog ustrojstva čini zavisno sklapanje rečenica s preoblikom njihova ustrojstva u nerečenice, a tu pripadaju atribucija, apozicija, predikatni proširak, infinitivizacija i nominalizacija.

Novost u Sintaksi, što Jasna Melvinger napominje, je promatranje sintaktičkih oblika u odnosu na njihovu stilsku vrijednost. „To nastojanje je korisno jer sintaktička građa našeg jezika nije sustavno obrađena u odnosu na situacijski razlikovne varijetete. Uvodeći u svoj opis rečenice stilističke kriterije Radoslav Katičić ne tumači toliko razlike među funkcionalnim stilovima, koliko razlike u jezično-estetskoj kvaliteti. Sintaktički se oblici podvrgavaju, dakle, ponajviše stupnjevanju u odnosu na stilsku razinu i dijele prema tome, kako se iz autorovih veoma istančanih opisa u kojima se vodi računa i o stilskoj boji može utvrditi, pripadaju li visokom, knjiškom stilu, srednjem ili neutralnom ili pak niskom, razgovornom.“ (Melvinger, 1988.: 11. -12.) Nadalje ističe da je „R. Katičić u pravu što sintaktičke oblike o čijoj se uporabnoj vrijednosti ne možemo na pravi način obavijestiti iz današnjih gramatika stavlja u odnos spram suvremenog govornika hrvatskog književnog jezika. Jezična se baština u *Sintaksi* R. Katičića ne odbacuje i ne zanemaruje, ali se stilski vrednuje. Dosadašnje gramatike obiluju primjerima starinskim i pučkim, a R. Katičić uzimajući ih u obzir, ocjenjuje njihovu uporabnu vrijednost u skladu s današnjim komunikacijskim zahtjevima i navikama.“ (Melvinger, 1988.: 12.)

3.4. Istvan Nyomarkay o Katičićevoj Sintaksi

Istvan Nyomarkay je u osvrtu *Jedna nova, funkcionalna sintaksa* iznio svoje shvaćanje Katičićeve Sintakse te odaje priznanje autoru i upućuje pohvale. On navodi da Katičićeva Sintaksa ima mnogo zajedničkih crta sa Osnovama funkcionalne mađarske sintakse Laszla Hadrovicsa. Nadalje, smatra da bi u vezi s redosljedom pojedinih poglavlja bilo bolje da je autor govori o rečeničnom atributu u okviru objašnjavanja dijelova proste rečenice odnosno neposredno iza poglavlja o objektu. „U objašnjavanju atribucije Katičić polazi od toga da se „rečenice mogu sklopiti i tako da uvrštena ishodišna rečenica ne dobije samo mjesto u ustrojstvu druge ishodišne rečenice, nego pri takvu sklapanju gubi i svoje rečenično

ustrojstvo, te se zatire svaki trag njegove samostalnosti. U takvim sklopljenim rečenicama predikat uvrštene rečenice ne pokazuje više gramatička svojstva predikata i pojavljuje se preoblikovan...“ Takvo shvaćanje cijele problematike čini se previše spekulativno, barem s gledišta jezika drugačije gramatičke strukture (...) Katičić ne ide putem dedukcije, već obrnuto: prvo konstruira ishodišne rečenice pa ih sklapa i na kraju dobije rečeničnu formu koja se, u stvari, upotrebljava.“ (Nyomarkay, 1988.: 49. -50.)

Istvan Nyomarkay za Mađare vrlo zanimljivim smatra poglavlje o imeničkom atributu. Naime, kaže da se Katičić detaljno bavi genitivom pripadanja te smatra vrlo poučnom primjedbu da je pripadnost izražena imenicom u genitivu običnija i stilski neutralnija u položaju atributa nego je u predikatu iz kojega je taj atribut preoblikovan, a predikati iz kojih su preoblikovani imenički atributi u tim rečenicama svi su stilski obilježeni i odudaraju od obrazaca govornih navika. Što znači da se razine emocionalno neobojenog (neutralnog) i emocionalno obojenog (stilski obilježenog, pjesničkog) priopćenja moraju strogo i dosljedno razlučiti. U mađarskom se jeziku, navodi, pripadnost obilježava i na posesiji i posesoru, a s obzirom a je u mađarskom jeziku jedan znak dovoljan za izricanje posvojnog odnosa često se izostavlja sufiks na posesoru i ostaje samo poseban sufiks na posesiji. U mađarskom je upotreba posvojnog pridjeva vrlo ograničena, zato ta mogućnost ne dolazi u obzir ni u eventualnom konstruiranju tzv. ishodišnih rečenica, pojašnjava Nyomarkay.

Kao pozitivnu novinu u sintaksi Istvan Nyomarkay ističe nominalizaciju te kaže: „To je jedno od onih nerijetkih poglavlja ove sintakse koje se može neposredno primijeniti u nastavi za strance, npr., za Mađare ili za one Hrvate i Srbe koji ne žive u sredini materinskoga jezika“ (Nyomarkay, 1988.: 53.)

3.5. Mislav Ježić o Katičićevoj Sintaksi

Jezični sustav i kulturni kontekst u Sintaksi Radoslava Katičića naslov je osvrtu Mislava Ježića. Na tridesetak stranica osvrtu Ježić, sa gledišta jednog hrvatskog filologa, govori o pozitivnim dijelovima Sintakse gdje je iscrpnim objašnjenjima daje jednostavan prikaz rečeničnih ustrojstava te preoblika koja su izazvala najviše negodovanja kod kritičara. On objašnjava Katičićev način razrade, pobija tvrdnje srpskih kritičara te naposljetku iznosi nekoliko napomena o onome što smatra nepravilno u Sintaksi.

Govoreći o rečeničnim ustrojstvima, o kojima su mnogi kritičari progovarali, Mislav Ježić ističe: „Konkretan upotrijebljeni nacrt sadržajnoga ustrojstva, premda nije ni konačan ni

jedini moguć, pa možda čak ni uistinu moguć u ovakvu obliku, pak omogućuje da se načelni odnosi među ustrojstvima konkretiziraju. (...) Odatle je ujedno i jasno da se do pojma sadržajnoga ustrojstva ni u Katičićevoj koncepciji ne dolazi bez pojma preoblake u gramatičkome ustrojstvu (iako se preoblaka sadržajnim ustrojem uvjetuje) jer bez preoblake ne bi ni generativna semantika bila došla do pojma „tematskih uloga“ u gramatici. Pa ipak, iako bitno potaknuta generativnom gramatikom, Katičićeva koncepcija nije generativistička u smislu škole. Za njega upravo gramatičko ustrojstvo nije univerzalno, nego specifično za svaki jezik.“ (Ježić, 1988.: 27.)

Kada je riječ o poglavlju red riječi, koje bi se trebalo nalaziti u poglavlju o obavijesnom ustroju rečenice kako tvrde Pranjković i Melvinger, Mislav Ježić ističe da je pozitivno to što se red riječi nalazi na kraju sintakse jer tim kratkim pregledom osnovnih pravila o redu riječi Katičić zaokružuje građu Sintakse.

„O odsutnosti teorijske razrade“, o kojoj govori Pranjković, Mislav Ježić progovara na sljedeći način: „Tako postavljenom odredbom rečenice sintaksa se u užemu i strožemu smislu, naime skladnja rečenice, u svojem temelju otvara prema sintaksi u širem smislu, naime sintaksi diskurza ili gramatici teksta, tekstovnoj lingvistici.“ (Ježić, 1988.: 25.)

Mislav Ježić uputio je zamjerku na „nedosljednost u zaokruženju sustava zavisnoga sklapanja rečenica“, koju bi, kako kaže, valjalo ispraviti. Katičićovo sustavno shvaćanje sklapanja zavisno-složenih rečenica načelno je vrlo jasno izloženo: jedna se rečenica vezničkom riječju uvrštava u drugu uz neku njenu sastavnicu, punu ili praznu. Ali se u uvodu u vrste zavisno-složenih rečenica kaže da se prva rečenica može uvrstiti u drugu „na mjesto priložne oznake *tada*“, ili „na mjesto sadržajno prazne priložne oznake *tako*“ ili „na mjesto praznoga objekta“ itd. ujedno se kaže da vezničke riječi daju uvrštenoj rečenici sadržaj vremena, načina, mjesta, uzroka itd. Očito je to neispravljeni trag ranijega stupnja promišljanja sintaktičkih zakonitosti od onoga koji je izražen u pregledu zavisno-složenih rečenica.“ (Ježić, 1988.:40.)

Progovarajući o Sintaksi hrvatskoga književnoga jezika i njezinu autoru Radoslavu Katičiću, mnogi jezikoslovci našli su se u sukobu interesa, većinom osuđujući autorov način razmišljanja i shvaćanja sintakse. Međutim kako kaže Stjepan Babić „Ovdje nije u pitanju samo Katičić-autor, a još manje Katičić-urednik, nego njegova Sintaksa kao značajno djelo za našu jezičnu znanost i kulturu i problemi koje ona pokreće pa mislim da nikada nije previše raspravljanja o toj problematici“ (Babić, 1988.: 56.)

4. Zaključak

Različita razmišljanja, prijedlozi, primjedbe, prigovori, zahtjevi pa i pohvale naveli su u radu navedene jezikoslovce, ali i ne samo njih da govore o ovom velikom djelu. Stajališta su, kako je i vidljivo, podijeljena što je bilo i očekivano budući se radilo o dva različita naroda, dvije različite jezične povijesti i dva podijeljena mišljenja koji su u određenom povijesnom razdoblju bili primorani funkcionirati i razmišljati na sličan način. Jezikoslovci su, svatko na svoj način, reagirali, određene su činjenice tumačene i dodatno objašnjavane, pojedinci su se slagali se s autorom braneći njegova gledišta dok su drugi u potpunosti opovrgavali njegove tvrdnje smatrajući ih netočnima. U svakom slučaju, iznoseći i pozitivne i negativne strane Sintakse hrvatskoga književnog jezika, potrebno je odati priznanje autoru koji je s velikim trudom, voljom i znanjem iznio Sintaksu hrvatskoga književnog jezika na svjetlo dana stvarajući tako još nekoliko stranica hrvatske jezične povijesti.

Popis literature

Babić, Stjepan, *Nekoliko napomena uz prikaze Sintakse hrvatskoga književnog jezika Radoslava Katičića*, Jezik, god. 36., br. 1-2, Zagreb, 1988.

Barić, Eugenija; Lončarić, Mijo; Malić, Dragica; Pavešić, Slavko; Peti, Mirko; Zečević, Vesna; Znika, Marija, *Priručna gramatika hrvatskoga književnog jezika*, Školska knjiga, Zagreb, 1979.

Ham, Sanda, *Povijest hrvatskih gramatika*, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2006.

Ježić, Mislav, *Jezični sastav i kulturni kontekst u Sintaksi Radoslava Katičića*, Jezik god. 36., br. 1-2, Zagreb, 1988.

Katičić, Radoslav, *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika*, Nakladni zavod Globus, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 2002.

Melvinger, Jasna, *Suvremena lingvistika u Sintaksi Radoslava Katičića*, Jezik god. 36., br. 1-2 Zagreb, 1988.

Nyomarkay, Istvan, *Jedna nova, funkcionalna sintaksa*, Jezik god. 36., br. 1-2, Zagreb, 1988.

Pranjković, Ivo, *Nekoliko napomena o Sintaksi prof. Katičića*, Jezik god. 36., br. 1-2, Zagreb, 1988.

Stanojčić, Živojin, *Sintaksički (i drugi neki) modeli – po Mariji Zniki*, Letopis Matice srpske, god. 164., knj. 411., sv. 6., Novi Sad, 1988.

Znika, Marija, *Aktuelna pitanja srpskohrvatskog jezika Jedna promašena recenzija*, Letopis Matice srpske, god. 164., knj. 411., sv. 5., Novi Sad, 1988.